

ESKİ ŞARKI (1971)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

Hakkında

Eski Şarkı adlı tiyatro piyesi, Reşat Nuri Güntekin'in olgunluk dönemine denk gelen 1938 yılında kaleme aldığı *Eski Hastalık* adlı romanından 1951 yılında sahneye uyarladığı oyunlarından biridir. Toplamda üç perde ve bir prologdan oluşan eser yaklaşık olarak 117 sayfa uzunluğundadır ve ilk kez Millî Eğitim Basımevi tarafından 1971 yılında *Yaprak Dökümü* ile birlikte yayımlanmıştır. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda ve Ankara Devlet Konservatuvarı'nda sahnelenmiş olan oyunun birinci perdesi sekiz sahne ve iki tablodan oluşmaktadır. İkinci perde beş sahneden ve üçüncü perde de iki tablodan oluşmaktadır. Son perdeyle oyun sona erer. Güney Anadolu kıyılarının açığında bulunan ve on beş yıl boyunca savaşlarla harap olmuş olan bir adada geçen oyunun konusu şu şekildedir. İstanbul'daki varlıklı bir ailede yetişmiş ve Amerikan Koleji'nde eğitim almış olan Züleyha'yla Güney Anadolulu bir derebeyi ve asker olan Yusuf'un evliliği ve farklı toplumsal kesimlere mensup olan iki tipteninin yaşadığı çatışmalar üzerinden toplumsal durum okura/seyirciye aktarılır. Tiyatro eleştirmenlerince uygulamalar açısından bazı sorunları olduğu konusunda eleştirilen *Eski Şarkı* adlı oyun *Yaprak Dökümü*'nün elde ettiği başarıyı yakalayamamıştır. Oyundaki gerçek zamanın 1928 yılı olduğu ve vaka süresinin on beş gün olduğu söylenebilir. Türk tiyatrosunun ve Türk toplumunun köklü bir değişim süreci içinde olduğu dönemde kaleme alınmış çağdaş bir edebi yapıdır.

Özet

Güney Anadolu'daki derebeylerinden biri olan Yusuf, yıllar boyunca Toroslarda Fransızlara karşı Miralay Ömer Bey'in komutasında mücadele etmiş çetecilik yapılanmasında önemli roller üstlenmiştir. Savaşın sona ermesinin ardından Miralay Ömer Bey hayranlık ve minnet duyduğu bu genci İstanbul'da dayısının yanında kalan ve Amerikan Koleji'nde eğitim görmüş olan kızı Züleyha'yla evlendirmek ister. Bir düğüne katılma münasebetiyle Silifke'ye getirilen Züleyha Yusuf'la tanışır ve onunla evlendirilir. Bir süre sonra Ömer Bey hayata gözlerini yumar. Züleyha'yla Yusuf evliliklerinin ilk dönemlerinde gayet mutlu ve mesutturlar. Fakat özgürlükçü ve eşitlikçi bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha, gelenekçi bir derebeyi tarafından baskı altına alındığını ve kendine yabancılaştırılmaya çalışıldığını görür. Bunun üzerine Züleyha Yusuf'tan soğur. Fakat Yusuf'u seven Züleyha zaman zaman esprili bir şekilde Yusuf'a boşanmak istediğini dile getirir. Züleyha'nın bu söylemini ciddiye alan Yusuf boşanma davası açar ve mahkeme çiftin bu niyetinden pişman olabileceğini öngörerek kesin boşanmanın bir yıl sonra gerçekleşmesi yönünde bir karar alır. Bunun üzerine İstanbul'daki dayısının evine dönen Züleyha bir davet sırasında genç bir sefaret kâtibiyile tanışır ve onunla birlikte dışarı çıkar. İkili eve dönüş yolunda trafik kazası geçirir ve olay gazeteler tarafından haberleştirilir. Bu olayın yayılması üzerine Züleyha'nın kötü bir kadın olduğu yönünde söylentiler çıkar ve bu söylentiler her yere yayılır. Hastaneye kaldırılan Züleyha'yı boşanma sürecinde olduğu eşi ziyaret eder ve onu bir vapur seyahatine çıkarır. Vapur seyahati sırasında bir adada kısa süreliğine konaklarlar. Bu süre zarfında ikili geçmişiyile hesaplaşır ve birbirlerine bazı itiraflarda bulunurlar. Oyunun sonunda birbirlerine bazı itiraflarda bulunan Züleyha ve Yusuf gururları uğruna aşkı feda ederler.

Kişiler

<i>Züleyha</i>	Oyunun başkışisi kentli ve iyi eğitilmiş Feminist değerlere sahip bir kadındır.
<i>Yusuf</i>	Güney Anadolu'nun önemli derebeylerindendir ve savaş kahramanıdır.
<i>Ayşe</i>	Züleyha'nın Amerikan Koleji'nden arkadaşıdır. Taşra memuruyla evli bir kentlidir.
<i>Kaymakam</i>	Adanın kaymakamıdır. Ayşe'nin eşidir. Gerçek adı Nihat'tır.
<i>Babaefendi</i>	Girit'ten adaya göç etmiş bir balıkçıdır. Yunanlara karşı mücadele etmiş bir çetecidir.
<i>Zehra</i>	Babaefendi'nin gelini otelde çalışmaktadır. Balıkçı olan eşi denizde ölmüştür.
<i>Kaptan</i>	Adayla kara arasında vapur seferi yapan kişidir. Yusuf'un eski silah arkadaşıdır.
<i>Ömer Bey</i>	Toroslarda Fransızlara karşı mücadele etmiş bir komutandır. Züleyha'nın babasıdır.
<i>Ahmetçik</i>	Zehra'nın oğludur.

Müşerref Zehra'nın on dört yaşındaki kızıdır.
Hacer Babaefendi'nin son kızıdır. Varlıklı bir Sökeli erkek tarafından taciz edilmiştir.
Colonel Vaso Babaefendi'nin Girit'te mücadele ettiği Yunan miralaydır.

Oyunda rol alan diğer oyuncuların isimleri şunlardır: Fenerci, Balıkçı, Jandarma Kâtibi, Kemençeci, Doktor, Jandarma Kumandanı, Küçük Ali, Şimendifer Memuru, İki köylü, üç tayfa vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Babaefendi ve Ada Halkının Genel Görünümü Olaylar Güney Anadolu kıyılarının açığında on beş sene boyunca art arda gerçekleşmiş muhaberelele harap olan küçük bir adada geçer. Birinci Perde'deki Sahne I'de, adadaki terk edilmiş liman otelinin bahçesinde Yusuf, Kaymakam, Babaefendi, Züleyha, Ayşe, Fenerci, Zehra, Hacer Müşerref, Ahmetçik, Balıkçı ve üç gemicinin etkileşim halinde olduğu görülür. Babaefendi limana yanaşan ve yük indiren balıkçılara dikkatli olmalarını söyler. Direktifleriyle onları yönlendirir. Onların denize düşmelerini istemez. Limana inen balıkçılardan birinin sepetini almaya çalışır ve sepetin içindekilerin dökülmemesi gerektiğini söyler. Zira adadakilerin tek geçim kaynağı sepetin içindekilerdir. Bir duvarın üstünde oturan Ahmetçik Babaefendi'ye laf atar. Babaefendi Ahmetçik'e kızar ve ona aşağı inmesi gerektiğini söyler. Ahmetçik Babaefendi'yi kafasına taş atmakla tehdit eder. Ardından Yusuf'la Kaymakam'ın adada gezindiği görülür. Babaefendi Kaymakam'a çocukları şikâyet eder ve devletin onlara terbiye vermesi gerektiğini, aynı zamanda devletin aslî görevlerinden birinin de adaleti tesis etmesi olduğunu söyler. Yusuf Kaymakam'a Babaefendi'nin mübadele sırasında Girit'e dönebilmek umuduyla Antalya'ya gittiğinde orada bulunan Atatürk'ü görünce "Padişahım çok yaşa" diye seslendiğini anlatır. Babaefendi'nin hâlâ monarşiyle yönetilen bir ülkede yaşadığını sandığını söyler.

Babaefendi'nin Adadaki Ailesinin Durumu Girit'te Colonel Vaso'ya karşı bizzat akçaladığı yüz adamıyla direnmeye çalışmış olan Babaefendi mağlubiyetin ardından doğup büyüdüğü yeri terk ederek bu küçük adaya gelmiş ve bir gazinoyla otel kurarak buraya yerleşmiştir. Ailesinden geriye çok az kişi kalmıştır. Müşerref'le Ahmetçik kendi aralarında kavga etmektedirler. Etrafta kimsenin bulunmadığı bir anda odaya girip Müşerref'in şekerlerini çalmaya çalışan Ahmetçik suçüstü yakalanır. Bunun üzerine kavga etmeye başlayan iki kardeşi anneleri Zehra aralarına girerek ayırır. Eşini denizde kaybetmiş olan Zehra çocuklarına tek başına bakmak zorunda kaldığı için kötü kaderine isyan eder. Ahmetçik Zehra'ya kendi şekerleri Müşerref tarafından çalındığı için kendisi de onun şekerlerini çaldığını söyler.

Yusuf-Züleyha Çiftinin Adada Konaklamaya Başlaması Sahne II'de Yusuf, Kaymakam, Züleyha ve Ayşe rol almaktadır. Yusuf, adada tespit etmiş olduğu ocaklardan çıkartmış olduğu mermerlerden dolayı Kaymakam'ı tebrik eder ve çıkartılan mermerlere adeta hayran kalır. Adada yaşayan yerleşimciler ciddi düzeyde malî sıkıntılarla boğuşmaktadır. Keçi eti, keçi sütü, zeytin ve balıkçılıktan başka herhangi bir gelir kaynağı yoktur. Kaymakam'ın itiraf ettiğine göre elde edilen bu gelirin büyük bir bölümü de mükelleflerden vergi olarak alınmaktadır. Yusuf Kaymakam'ı yapmış olduğu ada planlamasından ve kurmuş olduğu mermer ocağından dolayı tebrik eder. Uzun süre doğu vilayetlerinde çalışmış olan Kaymakam en sonunda adaya atanmıştır. İstanbul'da yetişmiş ve Amerikan Koleji'nde eğitim almış olan eşi de zaman içinde bu hayata ve gidilen yerlere alışmıştır. Yusuf Kaymakam'a adada yaşamının çeşitli maddi zorlukları olduğunu gözlemlediğini söyler. Kaymakam Yusuf'a haklı olduğunu söyler ancak adada memur maaşının oldukça kıymetli olduğunu da ekler. Silifke belediye reisi olan Yusuf eşi Züleyha'yla çıktığı seyahat sırasında yolculuk edilen vapurun şaftı arızalanmış ve adaya demir atmak zorunda kalınmıştır. Bu vesileyle Yusuf-Züleyha çifti Kaymakam-Ayşe çiftiyle tanışma şansını bulmuştur. Kaymakam-Ayşe çiftinin dostluğunda oldukça memnun kalmış olan Yusuf-Züleyha çifti başka bir vapurla Silifke'ye dönmek yerine vapurun tamir edilmesini beklemeye karar vermiştir. Zira her gün limana yanaşan gemilerden inen insanları karşılamaya giden Ayşe aradığı dostluğu Züleyha'da bulmuştur. Zehra yaramazlık yapan çocuklarına ve huysuz olan babasına sitem eder. Yusuf perondaki Züleyha'yı kucağında taşıyarak otele götürmek ister. Ancak Züleyha Yusuf'u tersleyerek teklifi reddeder.

Eski Silah Arkadaşlarının Bir Araya Gelmesi Sahne III'de yaşlılık nedeniyle ayakta durmakta zorlandığı için denize düşmüş olan Babaefendi karaya çıkarılır. Babaefendi Zehra'nın yanına götürülürken Kaymakam, yaşlanmak ve elden ayaktan düşüp çocukların maskarası olmaksızın ölmek istediğini dile getirmek ister fakat Ayşe onun bu şekilde konuşmasına izin vermez. Gemisini limana yanaştıran Kaptan Züleyha'nın bazı ihtiyaçlarını getirip Yusuf'a teslim eder. Aynı zamanda gemide

çalışan tayfa için birkaç kuzu da getirmiş olan Kaptan akşam vakitlerinde sahilde eğlence düzenleneceğini söyler. Dans edip eğlenmenin tayfaya iyi geleceğini dile getirir. Kaptan'la Yusuf Millî Mücadele'de Toroslarda Züleyha'nın babası Miralay Ömer'in emrinde düşmana karşı yan yana savaşmışlardır. Babaefendi gemicilerin eğlence düzenlemelerini eleştirir. Zira bu eğlenceler sırasında kontrolden çıkılabildiğini ve genç kızlara istenmeyen davranışlarda bulunulduğunu söyler. Zira yakın geçmişte Sökeli bir gümrük memuru eğlence sırasında otokontrolünü kaybederek Hacer'i ısırması ve Hacer'in vücudunda iz kalmasına neden olmuştur.

Adadaki Kadınların Kötü Kaderi Sahne IV'de Züleyha, Ayşe ve Zehra gözyaşlarına boğulan Hacer'le ilgilenir. Hacer'in yüzündeki ısırık izinin artık iyileşmiş olması gerektiğini söyleyip sargıyı çıkarmasını isterler. Yaşadığı olayın ardından Hacer içe kapanık bir kişiye dönüşmüş ve konuşurken de sessiz konuşmaya başlamıştır. Olayın ardında Hacer'e talip olan Tepe köyünden üç çocuklu zeytinci de onunla evlenmekten vazgeçmiştir. Hacer'den daha güzel olan ablası iyi bir kısmet bulabilmek umuduyla Antalya'ya gitmiş fakat orada barlara düşmüştür. En sonunda Mersin'de öldürülmüştür. Zehra ve diğer kadınlar Hacer'in aynı kaderi paylaşmasını istemezler.

Ayşe'yle Züleyha'nın Dostluk Geçmişi Tablo I'deki Sahne II'de aynı dekorda Ayşe ve Züleyha için hazırlanmış sofraya odaklanılır. Küçük Ali, vapurun çocuk garsonu ve Kaymakam da sahne sırasında onlara eşlik eder. Ayşe'yle Züleyha'yı oturmuş sohbet ederken gören Kaymakam eşine şaka yollu sataşır. Ardından Yusuf için hazırladığı masaya gider. Ayşe'yle Züleyha Amerikan Koleji'nden eski arkadaşlardır. Ayşe'den daha üst sınıfta öğrenci olan Züleyha öğretmenleriyle İngilizce sohbet edebilecek kadar başarılı bir öğrencidir. Onun Amerika'ya gidip iyi bir eğitim alacağı umulurken babasının isteği üzerine Yusuf'la evlenmiştir. Ayşe'nin babası Millî Mücadele döneminde Sivas'a gider gitmez Sakarya'daki harbe katılıp şehit düştükten sonra geride kalmış olan ailesini Kaymakam kurtarmıştır. Ayşe'ninkiyle benzer bir evlilik yaşadığını söyleyen Züleyha Yusuf'la neden ve nasıl evlendiğini anlatmaya başlar. Bir bayram kutlaması için ailesiyle birlikte Silifke'ye gelmiş olan Züleyha babasının eski yaveri ve savaş kahramanı olan Yusuf'la evlendirilmek istenir. İkisinin isimleri de evliliği kaçınılmaz hale getirir.

Züleyha-Yusuf Çiftinin Evlenip Boşanması Evliliklerinin ilk dönemleri oldukça güzel geçmiş ve yaşadıkları ilişkiden mutlu olmuşlardır. Açık düşünceli ve özgür ruhlu bir kadın olan Züleyha özellikle Yusuf'la yaşadığı cinsel paylaşımlardan duyduğu mutluluğa ve hazza değinir. Fakat bir derebeyinin oğlu olan ve geleneklerine bağlı bir şekilde yetiştirilmiş olan Yusuf Züleyha'yı yalnızca bedenen değil ruhen de ele geçirmek istemiştir. İçinde yaşadığı topluluğun normları onu bu şekilde davranmaya zorlamıştır. Ataerkil düzenin kadınlara dayatmış olduğu normlara karşı olan Züleyha Yusuf'un bunu yapmasına izin vermez ve Amerika'ya gitmesine engel olmuş kişilere içten içe öfke duyar. Aşk denen hissin geçmiş zamanlara ait bir şarkıdan ibaret olduğunu ve yaşanan çağın bambaşka bir gerçekliği olduğunu söyler. Ayşe'yle kadının toplum içindeki rolü ve kadın-erkek ilişkileri konusunda anlaşamazlar. Züleyha'yla Yusuf bir süre önce boşanmışlardır. Huysuz olduğu bir anda sadece eşini kızdırmak için ondan boşanmak istediğini söyleyen Züleyha birkaç gün sonra Yusuf'tan boşanma davası açıldığını öğrenir. Doğulu erkeklerde anlamsız ve abartılı bir gurur olduğunu söyler.

Eski Askerlerin Bir Araya Gelip Geçmişi Yad Etmeleri Tablo II'de kale duvarı dibinde rakı masası kurulmuştur. Yusuf, Kaptan, Kaymakam, Babaefendi, Ayşe ve Züleyha tabloda rol almaktadır. Gemi tayfası sahilde düzenlenmiş olan müzikli eğlencede dans edip içki içmektedir. Yusuf Kaptan'a gemicilerin kızlardan birini ısırmasından çekindiğini dile getirir. Kaptan böyle bir şey yaşanması durumunda failin derhal cezasını vereceğini söyler. Konuşmaya kulak kabartan Babaefendi çetecilik dönemlerinde kendi adamlarının veya Colonel Vaso'nun adamlarının böyle bir şey yapması durumunda çok ağır cezalar verdiklerini söyler. Ardından muharebe anıları anlatılır. Kaptan, Sakız Adası yakınlarında korsanlık yaparken İngilizleri nasıl aldattığını anlatır. Ardından Fenerci de Hıfzı Rahman zırhlısında arkadaşlarının baskısıyla ilk kez içki içtiğini ve alkollü olduğu için sabah namazına kalkmayı reddettiğinden komutanı tarafından nasıl falakaya yatırıldığını anlatır. Züleyha jandarma erine eşiyse çocuklarının nerede olduğunu sorar. Jandarma erinin eşi ve çocukları savaşta hayatlarını kaybetmişlerdir. Kemeñçe sesini duyan Yusuf Kaptan'a harpte Fransızların elinden kemeñçe sesi sayesinde nasıl kurtulduklarını hatırlayıp hatırlamadığını sorar. Dağda Fransızlara karşı mücadele ederken yaralanan komutanı merkeple taşırken diğer çetecilerin çaldıkları kemeñçe sesini duyup oraya yönelerek hayatları kurtulmuştur. Yusuf'la Kaptan Miralay Ömer'in kendilerinden önce ölmüş olmasını kabul edemezler. Zira Miralay Ömer savaş döneminde kendine "komutan" diye hitap eden askerlerine kimsenin komutan olmadığını ve eninde sonunda yan yana öleceklerini söylemiştir. Fakat Miralay Ömer askerlerinden önce hayata gözlerini yummuştur.

Züleyha'nın Gözünden Babası Ömer Bey Sahne II'de Züleyha, Ayşe, Kaymakam ve Yusuf yer alır. Züleyha'nın çocukluğu dayısının Bebek'teki evinde geçmiştir. Dayısı saraydaki çevresini kullanarak Ömer Bey'i Berlin askeri ataşeliği görevine getirmek istemişse de Ömer Bey teklifi reddederek Anadolu'ya gitmiştir. Muharebenin sona ermesine doğru Adana'ya gitmiş olan Ömer Bey'e daha sonra Züleyha da katılmıştır. Savaş sırasında çeşitli yerlerinden yaralanmış olsa da mütevazılığını hiç kaybetmemiştir. Kızıyla yaptığı bahçe gezintilerinde ondan çok şey öğrenebileceğini itiraf eder. Babasından böylesi bir iltifat almış olan Züleyha o gün ona âşık olur. Ömer Bey Züleyha'yı Yusuf'la evlendirmek istemiştir. Adana'da yaşadığı süre zarfında evinin yakınlarına saklanmış olan bir eşkiyayı bizzat yakalamak istemiştir. Zira bir tür güç ve erkeklik göstergesi olarak bölge halkı tarafından Ömer Bey'in eşkiyayla bizzat ilgilenmesi beklenir.

Züleyha'nın Yusuf'u Kendinden Uzak Tutması Sahne III'de Yusuf Züleyha'nın yanına gelir ve onun ürperdiğini fark eder. Yusuf Züleyha'ya hasta olup olmadığını sorar ve onun için bir şeyler yapmak ister. Fakat Züleyha yalnızca yatağına gitmek istediğini söyleyerek otele doğru yürümeye başlar. Yusuf ona yardımcı olmak istese de Züleyha onun kendisine yardım etmesine izin vermez.

Adadaki Karakterlerin Birbirleriyle Yakınlaşması İkinci Perde'nin Sahne I'inde Kaymakam, Yusuf, Kaptan, Zehra, Züleyha, Ayşe, Hacer ve Müşerref rol almaktadır. Dekor, Birinci Perde'deki Tablo I'inkiyle aynıdır. İçeri giren Kaymakam ve Yusuf toz toprak içinde kalmışlardır. Onları gemiden dübünle gören Kaptan kayığına binip kürek çekerek karaya varır. İkili eşlerine seslenir fakat herhangi bir yanıt alamazlar. Kaptan ikilinin yanına gelir. İkili iki gün Tepe köyünde kaldıklarını ve mermerleri incelediklerini söyler. Yusuf çantasında taşıdığı numuneleri Kaptan'a gösterir. İkili eşlerinin gemiye binip binmediklerini sorar. Kaptan onlara olumsuz yanıt verir. Babaefendi'nin bağırdığı duyulur. Birkaç gecedir ağaçlarından erik çalınmaktadır. Ardından Züleyha, Ayşe ve Zehra sahneye girer. Denize gittikten sonra ağaçtan erik toplamışlardır. Yusuf, rahatsızlığı nedeniyle adaya ilk ayak bastıklarında kucaklarında taşıyıp adaya çıkardığı eşinin yüzmesine ve erik ağacına tırmanmış olmasına şaşırır. Kaymakam da Ayşe'nin denize girmiş olmasına ve başörtüsünü değiştirmiş olmasına şaşırır. Züleyha Ayşe'yi denize kendisinin götürdüğünü kabul etse de başörtüsüne karışmadığını ve bunun sorumluluğunu alamayacağını söyler. Kendisinin gerici bir yobaz olduğunu sanıldığını düşünen Kaymakam ihtilalde kadınları çarşaftan kurtaran ve onlarla ilk defa dans edenlerin il ve ilçe yöneticileri olduğunu söyler. Babaefendi kadınlara bağırması için özür diler. Babaefendi onların hırsız olduğunu sanmıştır. Ardından kadın karakterler sahneden ayrılırlar.

Zehra'nın Züleyha-Yusuf Çiftinin Arasının Bozuk Olduğunu Anlaması Sahne II'de Ayşe, Zehra, Züleyha ve Hacer rol alır. Zehra Ayşe'ye Yusuf'la Züleyha'nın oldukça güzel ve kibar insanlar olduklarını fakat aralarında ciddi bir sorun olduğunu bildiğini söyler. Kendi eşinin ve ada erkeklerinin de Yusuf gibi kibar ve güzel olmuş olmasını diler. Fakat kendi tabiatı gereği Züleyha kendi eşinden başkasıyla yapamayacağını ve ne olursa olsun onunla birlikte olmak isteyeceğini bilir. Ayşe Zehra'nın söylediklerini anlamıyormuş gibi davranmaya çalışsa da Zehra Ayşe'nin her şeyi bildiğinin farkındadır. Otelle ilgilenen Zehra Züleyha'nın odada tek başına yattığını ve çiftin birbirine oldukça mesafeli davrandığını gördüğünü söyler. Ayrıca bir gece yarısı odanın kapısı aralıkken Züleyha'yı tek başına üstü açık bir halde uyurken gören Zehra onun üstüne örtmeye niyetlendiğinde kendine engel olunmaya çalışıldığını görür. Zira Züleyha uyku sırasında kendisine dokunan kişinin Yusuf olduğunu sanmıştır. Benzer durumları merhum eşiyle yaşamış olan Zehra Züleyha'yla Yusuf arasında bir sorun olduğunu ilk zamanlardan itibaren anlamıştır. Yusuf'un Züleyha'yı sevdiğini ancak ikilinin arasında sebebini anlamadığı bir sorun olduğunu söyler.

Züleyha'nın Ayşe'ye Sırrını Anlatması Konuşmanın ardından Züleyha ikiliye katılır. Zehra söylemleriyle çift arasında ne yaşandığını bildiğini ima eder ve oradan ayrılır. Ardından Züleyha Ayşe'ye kendisinden gizlediği ancak bir süre önce gazetelerde haber olmuş bir sırrını anlatır. Yusuf'tan boşandıktan sonra dayısının yanına özgür bir kadın olarak dönmüş olan Züleyha katıldığı davetlerden birinde Avrupa ülkelerindeki sefaretlerden birinde kâtiplik yapan bir gençle tanıştığını ve onunla Suadiye Gazinosu'ndan arabayla Alemdağı'na gidip içki içtiğini ve birlikte zaman geçirdiklerini söyler. Dönüş yolunda Dudullu taraflarında askerî kamyonu çarpmaları üzerine hastaneye kaldırılırlar. Züleyha kırk beş gün boyunca hastanede kalır. Bu zaman zarfında yaşanan olay gazetelere yansımıştır ve Züleyha'yla genç kâtip arasında ilişki yaşandığına dair söylentiler yayılmıştır. Yapılan haberler üzerine herkesçe kötü kadın olarak tanınmış olan Züleyha zor duruma düşmüştür. Günler sonra Yusuf hastanedeki Züleyha'yı ziyarete gelir. Sanılanın aksine Yusuf Züleyha'yı hiçbir şeyle suçlamaz ve onunla yakından ilgilenir. Züleyha'nın sağlığına kavuşmasıyla birlikte vapur seyahatine çıkarlar. Son durakları da buldukları ada olur. Züleyha, yaşanan olayın ardından Yusuf'un kendisine

neden ilgi gösterdiğini ve olayla ilgili neden kendisine hiçbir şey sorulmadığını anlamakta zorlanır. Ayşe Züleyha'ya Yusuf'un onu sevdiğini söyler ancak Züleyha Ayşe'ye katılmaz. Züleyha Yusuf'un ataerkil bir erkeklik gösterisi yaptığını ya da anlamsız bir vicdana kapıldığını düşünür. Ayşe Züleyha'ya genç kâtiple aralarında gerçekten ne yaşandığını sorar ve gazetelerde yazılanlara inanmadığını söyler. Züleyha, başta Yusuf olmak üzere, kimseye bu konuda hesap vermeyeceğini ve bunu zayıflık olarak gördüğü gibi kadınlık gururunun da zarar göreceğini söyler. Kaymakam odaya girer ve Ayşe'nin ağladığını görür. Züleyha Ayşe'yi ağlatan kişinin kendisi olduğunu ve ona bir roman anlattığını söyler. Züleyha Ayşe'den anlatmış olduğu romanı ileride Kaymakam'a da anlatmasını ister.

Gece Vakitlerinde Dışarıda Görülen Çifte Müdahale Edilmesi Ardından fenerin dibindeki Kaptan'la Yusuf görünür. Yusuf Kaptan'la oturup sohbet etmek ister ancak Kaptan yorgun olduğunu söyler. Yusuf Kaptan'a gece vakitlerinde gördüğü çifte neden müdahale ettiğini sorar ve onların kaçıp gitmelerine neden olduğunu söyler. Kaptan bir nevi ahlak bekçiliği yaptığını söylese de Yusuf onun kadınlara ne kadar düşkün olduğunu bilir. Özellikle de onun Zehra'dan hoşlandığını bildiğini ima eder. Kaptan Zehra'dan hoşlandığını itiraf eder ve gece gördüğü kadının Zehra olamayacağını söyler. Kaptan Hacer'den şüphelendiğini dile getirir. Geçmişte acı bir tecrübe yaşamış olsa da onun gibi kadınların yere bakan yürek yakan tipler olduğunu söyledikten sonra uyumaya gider.

Yusuf'un Hacer'e Sökeli Gümrük Memuruyla Evlenmesini Önermesi Sahne III ise Yusuf ve Hacer arasında geçer. Kayalıklara oturup içki içmeye niyetlenen Yusuf, bunun yerine bir şeftali çıkarıp yemeye başladığında bir ses duyar. Sesin geldiği yöne seslenir ve Hacer'in geldiğini görür. Hacer'in geceleri biriyle buluştuğunu düşünerek sorularıyla onu sıkıştırır. Fakat Hacer ağlamaya başlayınca geri adım atar. Yusuf Hacer'e kendisini ısırın adamı tanıyıp tanımadığını ve aralarında geçmişte bir ilişki yaşanıp yaşanmadığını sorar. Adamın Söke'de yaşadığını ve varlıklı biri olduğunu öğrenmiş olan Yusuf Hacer'i onunla evlendirmeyi ve düğünlerini yapmayı teklif eder. Onun ablasıyla aynı kaderi paylaşmasını istemez. Yusuf Hacer'e sahip çıkacağını ve onu koruyacağını da söyler. Hacer Yusuf'un teklifini kabul eder ve oradan ayrılır.

Yusuf'la Züleyha'nın Yakınlaşması Sahne IV'de Yusuf'la Züleyha rol almaktadır. Fenerdeki mumun bitmesiyle kayaların üzerine çıkıp denize bakmaya başlayan Yusuf biraz sonra denizde bir şey olduğunu görerek oraya doğru seslenmeye başlar. Denizdeki kayanın üzerinde Züleyha'nın yatmakta olduğu anlaşılır. Yusuf Züleyha'yı oradan almak ister. Züleyha vapurun ya da tekenin gönderilmesini istese de Kaptan kısa süre önce adadan ayrılmıştır. Bunun üzerine Yusuf kayaya kadar yüzer ve Züleyha'yı oradan alıp adaya çıkarır. Fenerin dibindeki bir yere oturtur. Çiftin ilk defa birbiriyle yakınlaştığı ve bütünleştiği görülür. Fakat bir sürelik yakınlaşmanın ardından Züleyha "hayır, hayır" diye haykırarak Yusuf'un yanından ayrılıp otele gider. Gösterilen tepki üzerine Yusuf olduğu yerde donakalır.

Kadınların Hacer'i Düğüne Hazırlamaları Üçüncü Perde, Tablo III ve Sahne I'de Züleyha, Ayşe ve Zehra rol alır. Hacer gelinlik giymiştir. Zehra'yla Züleyha Hacer'i düğüne hazırlamaktadır. Gelinlik Züleyha'ya aittir ve kaynanası tarafından Mersin'den Silifke'ye gidip alınmıştır. Zehra, Yusuf'un gelinliği görünce üzüleceğini söyler. Züleyha, Yusuf'un onu hatırlamayacağını ve endişelenecek bir durum olmadığını söyler. Ardından Zehra Hacer'e damadın onu kendisini yeniden ısırmasından korktuğunu söyler. Zira adalılarca Sökeli damat oldukça kaba biri olarak hatırlanmaktadır. Zehra'nın bu söylemi üzerine Hacer ağlamaya başlar. Züleyha Zehra'ya Hacer'i bu mutlu gününde söylemleriyle üzdüğünü söyler. Niyeti Hacer'i üzmemek olmayan Zehra Ayşe'nin Müşerref'in rahat durmadığını söylemesi üzerine oradan ayrılır. Züleyha Hacer'e damadı gözlemlediğini, onun oldukça iyi biri olduğunu ve onunla mutlu olacağını söyler. Hacer Züleyha'ya ailesinden ayrılacağı için ağladığını söyler.

Babaefendi'nin Hacer'le Helalleşmesi Sahne II'de Babaefendi, Küçük Ali, Ahmetçik ve Zehra'nın rol aldığı görülür. Babaefendi sarhoş bir halde söylenerek kadınların yanına gelir. Züleyha Babaefendi'ye kızı Hacer'i gösterir. Babaefendi Hacer'i tanıyamaz ve hanımlara teşekkür eder. Züleyha Babaefendi'ye Hacer'i öpmesi gerektiğini söyler. Kızından ayrılacağı için üzülen Babaefendi evlenip adadan ayrılmasının ardından artık ahirette görüşebileceklerine inanarak onu öpmek ister. Babaefendi yanlışlıkla Züleyha'yı öpmeye çalışır ancak Züleyha Babaefendi'yi Hacer'e yönlendirir. Hacer'in Sökeliyle evlenecek olmasına hâlâ inanılmaz.

Müşerref'in de Balıkçıyla Evlendirilmesi Sahne III'de Kaptan Hacer'e bir küpe takar. Küpenin diğer tekenin olmadığını gören Zehra Kaptan'la alay eder. Kaptan Zehra'ya küpeyi geçmişte başka bir kadın için almış olduğunu ama küpeyi ona takma şansını yakalayamadığını, zaman içinde küpenin bir

tekini kaybetmiş olduğunu söyler. Ardından gelinlik giymiş diğer bir genç kız olan Müşerref zorla odadan dışarı çıkarılır. Zira gelinliğini beğenmemiştir ve Hacer'in kendisinden daha güzel olduğunu düşünmektedir. Gece vakitlerinde balıkçıyla görüşen Müşerref'in on dört yaşında olmasına rağmen evlendirilmesine karar verilir. Yusuf tartışmaya son verip eğlenceye katılmaları gerektiğini söyler. Taşucu'ndan geldiğini söyleyen Yusuf oldukça yorgun olduğunu da ekler.

Züleyha-Yusuf Çiftinin Boşanması Sahne IV'de yol yorgunu olan Yusuf merdiven basamağına oturur. Annesinin rahatsızlandığı haberini alması üzerine Yusuf Silifke'ye gitmiştir. Fakat annesinin durumunun iyi olduğunu ve ufak bir baygınlık geçirdiğini öğrenmesi üzerine geri dönmüştür. Züleyha Yusuf'un verdiği habere sevinir. Yusuf'un adaya birkaç gün geç gelmiş olmasının sebebi mahkemenin kesin boşanma kararı için verdiği bir yıllık sürenin dolduğu haberini almış olması ve Züleyha'nın avukatıyla mahkemeye gidip konuyla ilgili tebligatı almış olmasıdır. Alınan haber üzerine Züleyha'yla Yusuf tamamen boşanmış olur. Artık kati olarak ayrılma zamanı gelmiştir. Ancak Züleyha, Yusuf'la adaya neden gelmiş olduğu sorusuna bunun hastalıktan ve onun neden olduğu şaşkınlıkla zayıflıktan kaynaklandığı cevabını verir. Artık kesin olarak ayrılma vakti geldiğinden Yusuf Züleyha'ya maddi yardımda bulunmak ister. Züleyha Yusuf'tan maddi yardım almayı kısa süreliğine, yani kendi hayatını kurana kadar, kabul eder. Ardından ikili eğlenceye katılır. Babaefendi Yusuf'tan kızıyla konuşmasını ve onun evlilikten vazgeçmesini ister. Zira Babaefendi yalnız kalmak istememektedir.

İkilinin Yollarının Ayrılması Son Perde'de Yusuf, Züleyha, istasyon memuru, köylü, hasta kadın ve ihtiyar kadın rol almaktadır. Tren istasyonunda beklenildiği sırada hasta bir kadını Afyon'daki hastaneye götüren köylü Yusuf'tan tavsiye mektubu ister. Yusuf hastaya yardımcı olmak amacıyla köylünün arzusunu yerine getirir. Oğlu askerlik görevi sırasında şehit olduktan sonra ihtiyar kadının kendisine ait olan topraklar gelini ve kardeşleri tarafından gasp edilmiştir. Yaşlı kadın Yusuf'tan mahkeme için tavsiye mektubu istese de Yusuf bunu yapamayacağını söyler. Memur da başka bir yere atanmak için tavsiye mektubu ister. Trenin kalkış saatinin yaklaşması üzerine ikili perona gelir. Züleyha Yusuf'tan hastanede yatarken kendisini neden adaya getirdiğini öğrenmek ister. Gazetelerde çıkan haberleri okuduğunda utancından ve öfkesinden dağdaki Yörüklerin yanına gitmiş olan Yusuf annesinin isteği üzerine geri dönmüştür. Annesi Yusuf'a Züleyha'yla ilgili çıkan haberlere inanmadığını ve haberler doğru olsa bile Miralay Ömer'in kızını bu durumda tek başına bırakamayacaklarını söylemiştir. Aksine halde oğluna hakkını helal etmeyeceğini söyler. Annesine hak veren Yusuf Züleyha'yı görmeye gitmiş ve onu adaya getirmiştir. Ona karşı beslediği duygular daima Züleyha tarafından küçümsendiği ve aşağılandığı için zaman içinde Yusuf Züleyha'ya karşı hissizleşmiştir. Fakat adada geçirdikleri süre içinde aşk duygusu yeniden dirilmiştir. Bu itiraflar üzerine Züleyha da Yusuf'a onu hiçbir zaman aldatmamış olduğunu söyler. Gururunun kırılmasını istememiş olan Züleyha bunu itiraf etmek istememiştir. Almış olduğu haber üzerine Züleyha tarafından kendisine saygı duyulduğunu öğrenen Yusuf iç huzuruna kavuşur. Ardından ikilinin yolları ayrılır.

Temalar

Ataerkillik *Eski Şarkı* adlı tiyatro oyununun geçtiği toplumsal ortamda ataerkil normların baskın olduğu görülür. Erkek egemen bir dünyada yaşayan oyuncuların oldukça keskin bir alt üst ilişkisi içinde oldukları görülür. Eyleyenler bakımından erkekler oldukça etkin karakterlerken kadın karakterler oldukça edilgendir. Anamalcı bir düzene geçilmiş olsa da toprak ağalığı devam etmektedir. Eski bir derebeyinin son oğlu olan Yusuf'a, onu tanıyanlar derin bir saygı duyar. Erkeklerin kendi aralarında savaşımlardan ve eril konulardan bahsettikleri görülür. Özellikle üst sınıflara mensup olan Yusuf gibi önemli kişilerin yoksul kesime destek olmaya çalıştığı görülür. İstanbul'da yaşayan dayısının evinde büyümüş ve Amerikan Koleji'nde eğitim alıp okulun en başarılı öğrencisi olmuş olan Züleyha ataerkil düzene karşıdır. Millî Mücadele gazisi olan Miralay Ömer Bey'in isteği üzerine savaş kahramanı ve eski bir derebeyinin oğlu olan Yusuf'la evlenen Züleyha, eşi tarafından hem bedensel hem de ruhsal olarak baskılandığını ve ezildiğini hisseder. İnsanlık ve kadınlık gururunun zarar görmeye başladığını anladığı andan itibaren eşinden uzaklaşır. Özgürlükçü ve özdekçi bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha zayıflığa yer vermez ve başkaları tarafından ezilmeye asla müsaade etmez. Sonuç olarak tiyatro oyununun başkişisi olan Züleyha'nın ataerkil düzene karşı vermiş olduğu mücadele ve eşiyile yaşadığı çatışma anlatılır.

Aşk Tiyatro piyesinin adı olan *Eski Şarkı* ifadesiyle insanoğluna özgü duygulardan biri olan aşk anlatılmak istenmektedir. Miralay Ömer Bey'in isteği üzerine bir kutlama bahanesiyle Silifke'ye getirilen Züleyha'ya gördüğü anda âşık olan Yusuf onunla evlenir. Züleyha'ya yoğun ve samimi duygular besleyen Yusuf, duygularına tam olarak karşılık bulamaz. Evliliklerinin ilk zamanlarında

Züleyha-Yusuf çifti oldukça mutludur. Yusuf Züleyha'ya olan duygularını birçok kez bütün açıklığıyla dile getirir fakat bunun karşılığında kendisi aşağılanmaya ve alay edilmeye maruz kalır. Zira Züleyha'ya göre aşk duygusu geçmiş dönemlerin insanlarına özgü ya da onların uydurmuş olduğu bir duygudur. Aşk duygusu ve onunla başlaşık olan hiçbir şey yaşanılan dönemin insanına uygun değildir. Uşçu, özdekçi ve özgürlükçü bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha mantığının dışına çıkan ve özgürlüğünü elinden alan hiçbir şeye bağlanmak istemez ve onların varlığını reddeder. Yusuf insanoğlunun idealist yönünü temsil ederken Züleyha özdekçi yönünü temsil eder. İki farklı dünya görüşünün temsilcisi konumunda olan karakterler eytişimsel bir çatışma içerisine girerler ve yan yana gelebilmeleri pek mümkün değildir.

Gurur Millî Mücadele'de Toroslarda Fransızlara karşı çetecilik yapmış olan Miralay Ömer Bey'in komutasında faaliyet göstermiş olan Yusuf, savaşın bitmesinin ardından Ömer Bey tarafından Züleyha'yla evlendirilir. Züleyha'yı gördüğü ilk gün ona âşık olmuş olan Yusuf Ömer Bey'in isteğini seve seve kabul eder. Başlangıçta Züleyha babasının arzusunu gerçekleştirmek için Yusuf'la evlenmeyi kabul etse de evliliğin ilk yıllarında yaşadığı ilişkiden gayet mutlu olur. Fakat varlıklı bir ailede büyümüş ve iyi bir eğitim almış olan Züleyha geçmiş dönemlere ait olan toplumsal yapıyı, ananeleri, gelenekleri, görenekleri ve anlayışları kabul etmek istemez. Kadın gururuna zarar verecek her şeyi çevresinden uzaklaştırır. Ne bir erkek ne de bir kadın tarafından kadınlık gururunun ayaklar altına alınmasına asla izin vermez. Evlendikten bir süre sonra eski derebeyinin oğlu tarafından benzeştirilmeye çalışıldığını fark eden Züleyha kadınlık gururunu korumak ve kurtarmak için ondan uzaklaşır ve en sonunda da ondan ayrılır. İzzeti nefsinin ve kadınlık gururunu her şeyin üzerinde tutan Züleyha, kendisini çok seven ve türlü fedakârlıklar yapan Yusuf'u yüz üstü bırakmaktan çekinmez. Aşktan vazgeçer ve asla geri adım atmaz.

Savaş *Eski Şarkı* adlı tiyatro piyesinde rol alan erkek oyuncuların çoğu gazidir. Oyunun başkişilerinden olan Yusuf Toroslarda Fransızlara karşı çetecilik faaliyetlerinde yer almış ve savaş kahramanı olmuştur. Züleyha'nın babası Miralay Ömer Bey'in komutasında faaliyet göstermiştir. Kaptan da Yusuf'un silah arkadaşıdır ve Ege Denizi'nde İngiliz donanmasına karşı da korsanlık faaliyetleri yürütmüştür. Oyunun önemli kişilerinden biri olan Babaefendi de Girit muhacirlerindedir. Colonel Vaso'ya karşı bizzat akçelediği yüz adamıyla çetecilik faaliyetleri yürütmüştür. Fakat silahlı mücadelenin kaybedilmesi üzerine doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Savaşın etkileri toplumun her tabakasına yansımıştır. Savaşın ardından toplumun derin bir yoksulluk ve insanların psikolojik sorunlar yaşadığı sezdirilir. Savaşa katılan kişilerin oldukça cefakâr, vefakâr, fedakâr, yardımsever, paylaşımcı ve dostane oldukları görülür.

Adaletsizlik Savaş dönemlerinde ve savaştan sonraki dönemlerde de sosyal adaletsizlik ülkenin her tarafında kendini göstermiştir. Özellikle yoksul halk kesiminin derin bir sefalet yaşadığı görülür. Adaya ilk yerleşen kişiler yaptıkları üretim ve ticaretle kıt kanaat geçinmektedirler. Buna rağmen devlet halkın kazancının büyük bölümünü vergi olarak tahsil etmektedir. Devletin hiçbir kademesinde tavsii mektubu ya da tanidik olmadan memurlara iş yaptırılmamaktadır. Savaş bitmiş ve yeni bir rejim inşa edilmiş olmasına rağmen kadınların ikinci planda oldukları görülür. Kadınlar oldukça edilgendir ve genel olarak neredeyse hiçbir güçleri yoktur. Sosyal adaletsizlik ve devlet kademeleriyle kurumlarındaki yozlaşma oyunun ana temalarından biridir.

Kişi İncelemesi

Züleyha (Açık/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı) Millî Mücadele'de Toroslarda Fransızlara karşı çetecilik yapmış ve gazi olmuş olan Miralay Ömer Bey'in kızı İstanbul'da yaşayan dayısının yanında yetişmiş ve Amerikan Koleji'nde eğitim almıştır. Öğrencilik yıllarında oldukça başarılı bir öğrenci olan Züleyha öğretmenleriyle sohbet edecek ve konferans verebilecek kadar iyi seviyede İngilizce öğrenmiştir. Kolejdeki eğitimini tamamlamasının ardından onun Amerika'ya gideceği ve oldukça başarılı bir kadın olacağına inanılır. Fakat savaşın ardından bir kutlama münasebetiyle babası tarafından Silifke'ye çağırılan Züleyha oraya gider ve babasının isteği üzerine onun eski neferlerinden biri olan Yusuf'la evlenir. Evliliğinin ilk yıllarında oldukça mutlu olsa da zaman içinde bedensel olduğu gibi düşünsel olarak da ele geçirilmek istendiğini anlayan Züleyha Yusuf'tan soğur ve ciddi olarak ondan ayrılmak ister. Züleyha Yusuf'u sevmektedir fakat onun doğup büyümüş olduğu taşraya ve köylü sınıfına alışmamıştır. İçine doğmuş ve içinde büyümüş olduğu çevreden dolayı yeni hayatına uyum sağlamakta zorluk yaşayan Züleyha benzeştirildiğini hissettiği andan itibaren Yusuf'tan soğur. Özgürlükçü bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha kadınlık gururunun eşi, erkekler veya kadınlar

tarafından ayaklar altına alınmasına izin vermez. Her ne kadar Yusuf'u sevse de hem insanlık hem de kadınlık gururunu korumak için ondan ayrılmak zorunda kalır.

Narsist Aslında tamamen nefsinin ve gururunu korumak adına eşiyile mücadele ediyormuş gibi görünse de Yusuf'un oldukça iyi niyetli olduğu göz önünde bulundurulduğunda Züleyha'nın ciddi seviyede narsistik davranışlar gösterdiği görülür: "Evet, bizim de onunla güzel saatlerimiz olmamış değildir, fakat o bunları kâfi görmedi çok daha yükseklere göz dikti. Derebeyi babaları gibi kadının vücuduyla beraber ruhunun da efendisi olmak istedi" (Güntekin 1971, 154-155).

Gururlu Eşi olan Yusuf'u aslında sevmesine rağmen gururunu korumak için ona olan aşkını göz ardı eder: "Bir gece onunla anlaşılmaz bir ihtiyaçla mutlaka bir münakaşa açmak istediği bir gece ağzımdan bir söz çıktı, biz anlaşamayız keşke ayrılısak dedim, neye söylediğimi bile bilmediğim öyle rastgele bir söz. Birdenbire mosmor oldu. "Öyle mi istiyorsun? Pek güzel" dedi. Bir hafta sonra niçin saklamalı bu manasız vakayı unutmaya bile başladığım bir zamanda başını öne eğerek "emrini yerine getirdim Züleyha her şey hazır. "dedi" (Güntekin 1971, 155-156).

Güvenilmez Eşini kıskandırmak ya da özgür bir kadın olduğuna kendini ve başkalarını inandırmak için absürt davranışlarda bulunabilir: "Bendeki hür kadın halinden alınmış cesaretle bir takım ufak tefek erkekler dolaşüyor etrafımda. Avrupa seyahatlerinden birinde kâtip olan genç bir çocuk yeni aldığı arabayla Züleyha'yı dağa kaçırmağa geldim diye gangster taklidi yapıyor. (...) Hâsılı o direksiyonda ben omuz başında Alemdağı'na uçuyoruz" (Güntekin 1971, 183).

Soğukkanlı Kendini fazla ciddiye alan Züleyha'nın başkalarına tepeden baktığı görülür: "Ben şimdiye kadar kimseye sen dediğimi hatırlamıyorum. Yaradılış meselesi. Tabiatım bir parça ağırdır, daha doğrusu soğuktur, herkese uzak dururum; bunun için bana mektepte kibirli dediklerini bilirsiniz. Saklamayın biliyorsunuz. Fakat bu asla kibirden değil" (Güntekin 1971, 148).

Karamsar Aşırı gerçekçi ve rasyonel bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha'nın iç dünyası karanlıktır ve karamsar bir dünya görüşüne sahiptir: "Yeni yetişme çağında insanlardan öyle bir hava gelip geçer. Hep öyle devam edecek sanırlar, ölünceye kadar. Saçlarımız bembeyaz oluncaya kadar diye vaatlerle birbirini yahut kendilerini aldatırlar" (Güntekin 1971, 153-154).

Huysuz Kendisine iyi niyet gösteren eşine karşı naz yapar ve onu kendine küstürür: "Züleyha, *hâkim bir sesle*. – Hayır, hayır, izin verirseniz artık kendim yürüyeceğim" (Güntekin 1971, 134).

Yetenekli Öğrencilik yıllarında oldukça başarılı olan Züleyha'nın parlak bir geleceği olacağına inanılır: "Ayşe, *Züleyhaya*. – Estağfurullah ben o zaman da size arkadaşlık edebilecek bir insan değildim, (*kocasına*) hanımefendi en büyük sınıflarda idi. Amerikalı muallimelerle bahçede kol kola gezerdi, hep İngilizce konuşur, konferans salonunda konferanslar verirdi" (Güntekin 1971, 146).

Gerçekçi Çağın Batılı değerlerini savunan ve bu doğrultuda eleştirel gerçekçi bir dünya görüşünü benimseyen Züleyha ataerkil düzeni eleştirir: "Züleyha. – Değilse neden o kadar çabuk geçer? Bütün tanıdıklarımızı hatırlayın hangisinde devam etmiş bu nafil hayal? Hangisi kısacık bir zaman içinde paçavraya çevirmemiş onu? Eski annelerimizin ortakları alay alay odalıklar, cariyeler, yeni babalarımızın onlardan da iğrenç kapatmaları, metresleri, daha ne bileyim bunların hepsi aynı, eski şarkıyı gözyaşları ve titremeler içinde birbirine tekrar etmiş insanlar değil midir?" (Güntekin 1971, 153).

Yusuf (Açık/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı) Eski bir derebeyinin son çocuğu olan Yusuf Silifke belediye başkanıdır. Millî Mücadele'nin verildiği dönemlerde Toroslarda Miralay Ömer Bey'in komutasındaki bir nefer olarak çetecilik yapmış ve Fransızlarla çatışmıştır. Öz babası olarak kabul ettiği Miralay Ömer Bey'in kızı Züleyha'yla savaştan sonra evlenir. Bir toprak sahibinin oğlu olmasına rağmen oldukça açık fikirli ve çağdaş bir dünya görüşüne sahip olsa da Amerikan Koleji'nde eğitim almış Züleyha tarafından gerici ve tutucu bulunur. Bundan dolayı evliliğin ilk dönemlerinden sonra Yusuf Züleyha tarafından hor görülüp aşağılanmaya başlar. Zaman zaman Züleyha'ya karşı duyduğu aşkı dile getiren Yusuf küçümsenir ve aşağılanır. Züleyha Yusuf'u romantik ve hayalperest bir çocuk olarak görür. Bu durum karşısında Yusuf Züleyha'ya olan hislerini zaman içinde kaybetmeye başlar. Bir belediye başkanı ve derebeyi olarak Yusuf maddi ve manevi imkanlarını başkalarıyla paylaşmayı sever. İnsanların dertlerine derman olmayı kendine görev addeder. Millî Mücadele'de göstermiş olduğu yararlılıklardan ve cesaretinden dolayı çevresindekilerden saygı görür. Özellikle silah arkadaşına karşı oldukça sadık

ve vefalıdır. “Karısına âşiktir ancak ilk günden itibaren Züleyha, aşkı basit bulduğunu dile getirip onu engeller. Evli kaldıkları süre zarfında karısını hoş tutmaya çalışsa da karısı ne kendisine ne de yaşadığı coğrafyaya uyum sağlar. Bu uyumsuzluk ayrılmalarına neden olur” (Peker 2019, 232).

Öngörülü Yaşadığı taşra hayatından bunalmış olan eşinden yola çıkarak Kaymakam'ın eşi Ayşe'nin de aynı hislere kapılabileceğini öngörür: “Yusuf - Hanımefendi ne de olsa İstanbul kızı, Amerikan koleji falan gitmiş. Zaten benimkiyle oradan ahbab çıktılar. Yani günün birinde bir halinden hoşnutsuzluk, İstanbul değilse bile şöyle daha iyi bir hayat arzusu falan gibi bir şeyler uyanmasından korkmaz mısınız?” (Güntekin 1971, 130).

Âşık Yusuf Züleyha'yı ilk gördüğünde âşık olmuş ve onu mutlu etmek için elinden geleni yapmıştır: “Kız Kalesi karşısında durup plajda yıkanan develeri seyrettik; daha o günden sana karşı bir zaaf uyanmıştı bende. (...) En sonra nasıl oldu bilmiyorum gecenin birinde kendimi zapt edemedim bilmiyorum neler söyledim sana, şimdi bile hâlâ bunu sana hatırlatırken o geceki gülüşünle gülmenden korkuyorum nasıl anlamadım o gülüşünü de seninle evlenmek için ısrar ettim” (Güntekin 1971, 225-226).

Üzgün Züleyha'yı mutlu etmek için elinden geleni yapmış olsa da ayrı dünyaların insanlarıdır. Yusuf Züleyha'dan ayrılmaktan derin üzüntü duyar: “Her şeye rağmen güzel günlerimizin olduğunu söyledik Züleyha; ara sıra onların hatıralarına dalıp düşünmek de bir şeydir. Ölmüş insanlar için olduğu gibi. Fakat ben onları reddetmeğe mecburum. Sen onlardan da bir şey bırakmadın bana... Hepsini beraber alıp götürüyorsun” (Güntekin 1971, 225-226).

Dostane Bir derebeyi, zorluklar görmüş ve ülkesi için mücadele etmiş bir savaş kahramanı ve belediye reisi olarak başkalarına karşı oldukça sıcakkanlıdır: “Yusuf, *elindeki mermer parçasını ışığa tutarak*. – Fakat bu sizin mermerler harika Kaymakam bey bunlar ne renkler böyle? İnsanın şeker gibi yalıtacağı geliyor. (*Eliyle arkayı göstererek*.) Anadolu'nun bir göz erimi uzağındaki bu adada âdeta hazineler gömülü. Bunca asır nasıl görmemişiz yarabbi?.. (*Düşünerek*.) Ama muharebeden vakit bulduk mu desenize?” (Güntekin 1971, 128).

Samimi Yusuf yakınlarına ve namuslu bir şekilde çalışıp yaşayan kişilere karşı oldukça samimi davranır: “Yusuf. – Kim olacaksınız. Herhangi büyük bir vilâyete vali olacak adam” (Güntekin 1971, 130).

Cesur Millî Mücadele yıllarında Miralay Ömer Bey'in komutasına girerek Fransızlara karşı çetecilik yapmıştır: “Yusuf. – Kaptan yanımdaki yaralının bozguna uğramış alay kumandanı olduğunu öğrenince derhal vaziyet aldı gemicileri ve silahlariyle beraber onun emrine girdi. Ömer beyin dört beş ay sonra en disiplinli bir alay olarak yeniden muharebeye başlayan meşhur gönüllü alayının ilk çekirdeği onlar olmuşlardır ki birkaçı kumsalda yine eğlenenler arasındadır, neydi o günler?” (Güntekin 1971, 166).

İlgili Kendisine karşı ilgisiz davranan ve onu umursamıyormuş gibi görünen eşiyile yakından ilgilenir: “Yusuf. – Sen rahatsızsın galiba, söyledim ben sana dinlemedin. Züleyha. – Hayır hiçbir şeyim yok, belki değişik hava belki de eski sıtmam yokladı hafifçe..” (Güntekin 1971, 170).

Yardımsaver İçinde yaşadığı toplum tarafından saygı gören biri olarak başkalarına yardım etmeyi ve onların sorunlarına çözüm bulmayı sever: “(...) gel seni şu adamla evlendireyim lakırdı zannetme, yüzde doksan onu yapabilirim ben, sen bir şey söylemiyorsun ama galiba razı olacaksın. Hacer, hiç olmasa bir evin, yiyecek bir lokma ekmeğin olur, ablan gibi büsbütün ziyan olmaktan kurtulursun, galiba anlaştık” (Güntekin 1971, 196).

Ayşe (Açık/Sosyal/Duygusal) “Oyunda Züleyha ile benzer bir gençlik geçirip benzer bir eğitim görmesine rağmen Züleyha'nın zitti sayılabilecek bir kadın ise Ayşe'dir. O da Züleyha gibi İstanbul'daki Amerikan kolejinde okumuş, Batı kültürünü bir zaman yaşamış ve o kültürü bilen biridir. Ancak daha sonra eşi Kaymakam Nihat ile evlenince Anadolu'ya gelmiş ve bir nevi Anadolu olmuştur. Dili ve konuşmasıyla Anadolu insanına benzemiştir. Ancak o, eşinden memnun biridir. Eşi Nihat'ın görevlerinden ve kadın algısından şikâyet etmez. Buna alışmış ve bunu sindirmiş biridir. Aşka ve merhamete inanan, Züleyha'dan farklı olarak fikir değil, duygulara önem veren biridir. Anadolu insanı olan Nihat ile samimi bir ilişki kurduğu ve Anadolu insanının ruhuna inandığı için Züleyha gibi bir dram yaşamamıştır. Züleyha ise fikirleri ve mantığı ile Yusuf'u ve Anadolu olmayı reddetmiştir. Bu

bakımdan Reşat Nuri oyundaki Ayşe karakteri ile Züleyha'nın zıttı bir kadın modelini de vermeyi ihmal etmemiş ve böylece okumuş-yazmış İstanbullu kadın profilini tümünden yabana atmamıştır" (Demir 2017, 244).

Sitemkâr Adada yaşanan karmaşalara ve tutarsız davranışlara zaman zaman sitem eder: "Ayşe. – Aman birbirlerini öldürüyorlar (*Babaya*) ne duruyorsun Babaefendi? Her şeye karışırırsınız asıl karışılacak şeye bakmazsınız" (Güntekin 1971, 126).

Tokgözlü Evlendikten sonra eşiyile birlikte Anadolu vilayetlerinde yaşamış olan Ayşe zaman içinde mütevazı bir hayatı benimsemiştir: "(...) onu şimdi Yıldız sarayına oturtsanız nafile. Akşam oldu mu kuş gibi bizim merkez köyündeki taş kovuğumuzu arar. Kraliçe üç çocuğuna bir parça para biriktirmekten başka bir şey düşünmüyor şimdi (*karısına seslenerek*)" (Güntekin 1971, 131).

Mütevazı Kendisi de Amerikan Koleji'nde eğitim almış olmasına rağmen Züleyha'nın başarısını takdir eder: "Ayşe, *Züleyha*. – Estağfurullah ben o zaman da size arkadaşlık edebilecek bir insan değildim, (*kocasına*) hanımefendi en büyük sınıflarda idi. Amerikalı muallimelerle bahçede kol kola gezerdi, hep İngilizce konuşur, konferans salonunda konferanslar verirdi. Mis Zila.. Mis Zila diye herkes hatırını sayardı. Biz küçükler ona hayran hayran bakardık uzakdan. Mektepten çıkınca Amerika'ya gideceğini söylerlerdi. Ben en küçüğü idim mektebin. Üvey annem nedense beni evde istememişti. Züleyha hanım beni ayak altında gördü acıdı işte bu" (Güntekin 1971, 146).

Vefalı Kendisinden iyilik gördüğü insanlara karşı oldukça vefalıdır: "Ayşe, *derin bir göğüs geçirişle*. - Yalnız Anadolu değil (*bir sükût*) o kadar bebektim ki saçları mı tarıyamazdım. Hanfendi beni çocuğu gibi dizlerinin dibine oturtur kendisi tarardı. Hele bir ateşli boğaz hastalığı geçirdiğimi hatırlarım ne zaman gözlerimi açsam bu güzel yüzü ile karşımda o.. (*ağlar*)" (Güntekin 1971, 146).

Saf İnsani değerleri çocuksu bir romantizmle benimsemiştir: "Ayşe, *kendini kaybetmiş bir halde*. – İnanamıyacağım siz ki birbirinizi "bu kadar seviyorsunuz. Züleyha, *çocukla şakalaşır gibi*. – Demek ki sevmiyormuşuz" (Güntekin 1971, 150).

Korkak Züleyha'nın aksine değişime kapalıdır ve değişimin onu korkuttuğu görülür: "Ayşe. – Kolej sizi böyle yaptı. Ne iyi olmuş da babacığım vaktiyle beni. Züleyha, can damarına dokunulmuş belli belirsiz bir sinirlilikle sözlerini keserek. – Değil Ayşe, bunu basit insanlar böyle söylerler, kolej meselesi hatta tahsil meselesi de değil, bu değişen zamanın en ağır meselesidir" (Güntekin 1971, 154).

Meraklı Ada hayatı onu insana hasret bırakmış ve yeni tanıştığı insanlara karşı merakını arttırmıştır: "Ayşe, *şüphesi artmış*. – Dur kaçma ben meraklı kadını aramızda teklif mi var? Zehra. – Yok canım öyle ehemmiyetli değil, Yusuf bey iki gecedir mermer ocaklarında demin geldi. (*Taklit yaparak*) bonjur bonsuvar şöyle birbirlerinin elini sıktılar, iki gece birbirinden ayrı kalmış karıkoca böyle mi yapar?" (Güntekin 1971, 177).

Şüpheli Sırrını anlatan Züleyha'ya güvenmek istese de ondan az da olsa şüphe eder: "Ayşe. – Suçlu olamazsınız (*Züleyha susar*) suçlu olamazsınız değil mi? (*Hırçın*) söyleseydiniz bana suçlu olmadığınızı?" (Güntekin 1971, 184).

Kaynakça

Demir, Bilal. *Tiyatro Yazarı Olarak Reşat Nuri Güntekin*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Güntekin, Reşat Nuri. *Yaprak Dökümü - Eski Şarkı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1971.

Peker, Hacire. *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro Oyunları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2019.